

Fond za humanitarno pravo

Aktivnosti i rezultati u 2013. godini

Misija

Fond za humanitarno pravo (FHP) pomaže post-jugoslovenskim društvima da uspostave vladavinu prava i prihvate nasleđe masovnog kršenja ljudskih prava, kako bi se utvrdila krivična odgovornost za počinioce, zadovoljila pravda i onemogućilo ponavljanje zločina.

Fond za humanitarno pravo

Uvod

Tokom 2013. godine, nekoliko važnih političkih događaja i dve presude Haškog tribunala snažno su uticale na perspektivu uspostavljanja tranzicione pravde u Srbiji i drugim post-jugoslovenskim državama.

Najznačajniji događaj u sferi politike u 2013. godini bio je potpisivanje sporazuma između Srbije i Kosova kojim je, 14 godina od okončanja rata na Kosovu, formalno započeo proces normalizacije između dve države (Briselski sporazum). Sporazum koji su pod pokroviteljstvom Evropske unije (EU) potpisali premijeri Srbije i Kosova, Ivica Dačić i Hashim Tačii, tiče se različitih pitanja koja će uticati na poboljšanje života ljudi poput slobode kretanja, pristupa katastrima, kao i obavezivanja obe strane da neće jedna drugu blokirati, niti podsticati druge države da blokiraju evropske integracije druge strane. Među temama o kojima je postignuta saglasnost nije bilo pitanja koja se tiču nasleđa teških zločina počinjenih tokom rata.

Potpisivanjem Briselskog sporazuma, Srbija je ispunila politički uslov za otpočinjanje pregovora sa EU. U decembru 2013. godine, Evropski savet doneo je odluku da Srbija započne pregovore sa EU u januaru 2014. godine. Prema pregovaračkom okviru koji je usvojila Evropska komisija, pregovori će početi poglavljima 23 i 24 koja se tiču pravosuđa, osnovnih prava, pravde, slobode i bezbednosti. Iako pravne tekovine EU (*EU acquis*) ne obuhvataju norme koje se tiču uspostavljanja tranzicione pravde u post-konfliktnim društvima, priroda poglavlja 23 i 24 pruža mogućnost organizacijama civilnog društva da zagovaraju usvajanje zakona i politika koje će doprineti ostvarivanju prava i potreba žrtava i celokupnog društva koje su u vezi sa teškim nasleđem ratova 1990-ih.

Oslobađajuće presude MKSJ u predmetima *Perišić i Stanišić i Simatović*, izazvale su izrazito negativne reakcije žrtava i organizacija za ljudska prava u Bosni i Hercegovini (BiH), Srbiji i Hrvatskoj. Ove presude, nakon presuda u slučajevima *Gotovina* i *Haradinaj* iz 2012. godine, dovele su do najozbiljnijeg preispitivanja doprinosa MKSJ u utvrđivanju istine i odgovornosti o događajima tokom 1990-ih i pojačale uverenje da su krivična suđenja nedovoljna za prevazilaženje nasleđa oružanih sukoba iz 1990-ih.

Izazov procesu pomirenja u regionu predstavlja i činjenica da ključnu ulogu u vlasti imaju stranke i pojedinci koji su tokom 1990-ih činili okosnicu režima koji je učestvovao u masovnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji. U tom smislu, predstavnici vlasti u Srbiji napravili su nekoliko važnih koraka koji su doprineli procesu izgradnje poverenja u regionu. Naime, nakon izjava u kojima je negirao genocid u Srebrenici, neposredno pre i nakon što je stupio na mesto predsednika, predsednik Srbije Tomislav Nikolić je u intervjuu koji je dao Radio-televiziji BiH u aprilu 2013. godine, uputio izvinjenje za zločine koji su u ime srpskog naroda počinjeni u BiH. U julu, predsednik Srbije je podržao i proces REKOM imenovanjem sudije Apelacionog suda u Beogradu Siniše Važića za svog ličnog izaslanika u Regionalnoj ekspertskoj grupi za razmatranje Predloga statuta Koalicije za REKOM. U decembru 2013. godine, predsednik Vlade Republike Srbije Ivica Dačić prisustvovao je otvaranju izložbe *Porodica Bogujevci – Vizuelna istorija* u Beogradu, posvećene albanskim civilima koji su stradali u zločinu srpske policije tokom rata na Kosovu

Fond za humanitarno pravo

(28. marta 1999. godine u Podujevu). Prisustvo premijera na ovoj izložbi privuklo je veliku medijsku pažnju i simbolički je predstavljalo prvo priznanje albanskih žrtava od strane jednog srpskog zvaničnika.

Postupci utvrđivanja krivične odgovornosti za ratne zločine i dalje su jedini institucionalni odgovor na nedela počinjena u oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji. Međutim, kao i prethodnih godina ovi postupci su opterećeni brojnim problemima i opstrukcijama. Pre svega, reč je o nedostatku volje Tužilaštva za ratne zločine Srbije (TRZ) da pred lice pravde izvede i visoke vojne i političke dužnosnike odgovorne za zločine. Po prvi put identičnu kritiku TRZ izrekla je i Evropska komisija u svom izveštaju o napretku Srbije ka EU za 2013. godinu.¹ Među ostalim problemima izdvajaju se problemi sa zaštitom svedoka, mali broj suđenja i zaštita osumnjičenih od strane policije i vojske.²

Tokom 2013. godine došlo je do pozitivnog pomaka u procesu institucionalizacije inicijative za uspostavljanje Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o svim žrtvama ratnih zločina i drugih teških kršenja ljudskih prava počinjenih na teritoriji bivše SFRJ u periodu od 1991-2001. godine (REKOM). Većina predsednika država u regionu su 2013. godine imenovali svoje lične izaslanike koji učestvuju u radu Regionalne ekspertske grupe za razmatranje Predloga statuta REKOM-a i ustavno-pravnih mogućnosti za osnivanje REKOM-a.³

I Istraživanje

Tokom 2013. godine, FHP je radio na prikupljanju podataka o ljudskim gubicima, počiniteljima ratnih zločina i prikupljanju arhivske građe o oružanim sukobima na prostoru bivše Jugoslavije.

1. Ljudski gubici tokom oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji

FHP je nastavio rad na proveru i dopuni registara ubijenih, stradalih i nestalih u oružanim sukobima na Kosovu, u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini (BiH), pripremi *Kosovske knjige pamćenja* (KKP) i izradi Interaktivne mape ljudskih gubitaka.

1.1. Popis ubijenih, stradalih i nestalih na Kosovu u periodu 1998-2000.

Popis ljudskih gubitaka tokom oružanog sukoba na Kosovu FHP sprovodi u saradnji sa FHP Kosovo. Tokom 2013. godine, istraživači FHP-a i FHP-a Kosovo su intervjuisali 2.170 svedoka (očevidaca i članova porodica žrtava). Tokom istraživanja, prikupljeno je 1.360 fotografija žrtava, spomenika i drugih ličnih dokumenata žrtava (izveštaji o smrti i identifikaciji posmrtnih ostataka).

Tim FHP-a je u izveštajnom periodu obradio ukupno 5.645 dokumenata. Na osnovu obrađene dokumentacije, dopunjeni su podaci za 12.251 ratnu žrtvu.

¹ Evropska komisija, *Izveštaj o napretku Srbije za 2013. godinu*, 16. oktobar 2013. godine, dostupno na: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_2013.pdf.

² Videti saopštenja FHP-a „Udaljiti oficire optužene za zločine nad civilima u Trnju iz Vojske Srbije“ od 20. novembra 2013. godine i „Optuženi za ratne zločine u policijskoj uniformi“ od 9. decembra 2013. godine, dostupna na www.hlc-rdc.org

³ Svoje izaslanike nisu imenovali treći član Predsedništva BiH Nebojša Radmanović i predsednik Slovenije Borut Pahor.

Fond za humanitarno pravo

Analizom građe prikupljene tokom istraživanja, broj potvrđenih žrtava povećao se za 129 (nove žrtve u registru). Za 59 osoba, istraživanje je pokazalo da se radi o osobama koje nisu ratne žrtve, 61 osoba je pronađena živa, dok je za 276 osoba utvrđeno da su duplo registrovane.⁴ Pored toga, 285 osoba još uvek ima nepoznat status.⁵

1.1.2. Kosovska knjiga pamćenja

Tokom izveštajnog perioda, Tim FHP-a radio je na pripremi drugog, trećeg i četvrtog toma KKP. Istraživači FHP-a su u ovom periodu pripremili 2.026 nacrt narativa koji opisuju sudbinu 3.705 osoba koje su ubijene, stradale ili nestale u periodu 1999-2000. godine. U ovom periodu, pregledano je oko 700 nacrt narativa o oko 1.200 žrtava.

1.2. Popis ljudskih gubitaka Srbije i Crne Gore tokom sukoba u Sloveniji, Hrvatskoj i BiH (1991-1995.)

Istraživači FHP-a su tokom perioda izveštavanja napravili 84 intervjua i 66 dopuna i provera sa svedocima i članovima porodica stradalih i nestalih državljana Srbije i Crne Gore u ratovima u Sloveniji, Hrvatskoj i BiH. Tokom istraživanja je prikupljeno i 250 dokumenata⁶, koji su analizirani. Na osnovu tih dokumenata evidentirano je 1.799 državljana Srbije i Crne Gore koji su izgubili život u ratovima u Hrvatskoj i BiH. Tokom 2013. godine napisano je 250 nacrt narativa o žrtvama u ratu u Hrvatskoj.

1.3. Popis ljudskih gubitaka državljana Srbije i Crne Gore tokom NATO bombardovanja

Provera i dopuna ranije prikupljenih podataka o ljudskim gubicima Srbije (bez Kosova) i Crne Gore tokom NATO bombardovanja (24.03-9.06.1999.) završena je u junu 2013. godine. Na osnovu sprovedenog istraživanja utvrđeno je da je u Srbiji (bez Kosova) i Crnoj Gori tokom bombardovanja život izgubilo 275 ljudi, i to: 180 civila, 90 pripadnika VJ i 5 pripadnika MUP-a Srbije. Osim troje državljana Kine, svi ostali su bili državljani SRJ.

1.4. Popis ljudskih gubitaka građana Hrvatske u oružanim sukobima u Hrvatskoj

Istraživanje o ljudskim gubicima građana Hrvatske FHP sprovodi u saradnji sa Documentom iz Zagreba⁷. FHP sprovodi istraživanje o stradalim i nestalim državljanima Hrvatske (srpske nacionalnosti) čije porodice danas žive u Srbiji. Istraživači FHP-a su intervjuisali 497 svedoka i članova porodica ubijenih, stradalih i nestalih i prikupili 853 relevantna dokumenta (fotografija žrtava i spomenika, uverenja o okolnostima pod kojima je nastupila smrt, umrlica itd).

⁴ Do duplog registrovanja žrtve u Bazi podataka najčešće dolazi usled pogrešno napisanog imena žrtve u nekom izvoru.

⁵ To su osobe za koje je u nekom od izvora navedeno da su živjele ili stradale na određenim mestima, što istraživanjem nije potvrđeno.

⁶ Izvoda iz matičnih knjiga, izveštaja o smrti, ličnih dokumenata, fotografija, knjiga itd.

⁷ Istraživači Documente istraživanje sprovode na teritoriji Hrvatske.

Fond za humanitarno pravo

Na osnovu analize 1.350 dokumenata (izjava svedoka, sudskih presuda, dokaznih predmeta i transkriptata sa suđenja u MKSJ-u i druge prikupljene i obrađene dokumentacije), dopunjeni su podaci o 901 osobi.

1.5. Interaktivna mapa ljudskih gubitaka u bivšoj Jugoslaviji (1991-2001.)

Podaci o ubijenim, stradalim i nestalim tokom ratova na teritoriji bivše Jugoslavije⁸ postali su javno dostupni kroz on-line *Interaktivnu mapu ljudskih gubitaka u bivšoj Jugoslaviji* (Interaktivna mapa). Osim najvažnijih podataka o svakoj osobi (ime, prezime, datum i mesto rođenja, datum i mesto stradanja), na Interaktivnoj mapi nalaziće se fotografije i narativi o žrtvama (iz *Kosovske knjige pamćenja*, a u dogledno vreme i narativi o građanima Hrvatske stradalim u ratu u Hrvatskoj), kao i javni dokumenti koji sadrže podatke o svakoj osobi.

U izveštajnom periodu, na stranici Interaktivne mape za Hrvatsku unete su tri lokacije stradanja sa 56 stradalih. Na stranici za Kosovo unete su 393 lokacije koje su povezane sa 1.247 narativa za 1998. godinu na albanskom, engleskom i srpskom jeziku, kojima je obuhvaćeno 2.046 stradalih. U toku 2013. godine urađen je redizajn Interaktivne mape. Takođe tokom ovog perioda, nastavljen je postupak povezivanja izvora koji se navode u narativima sa elektronskom kopijom dokumenata, koji su pohranjeni u Bazi podataka. Od 1.842 dokumenta koji se spominju u narativnim zapisima i za koje je odlučeno da se postave na Interaktivnu mapu, povezano je 1.442 dokumenta.

2. Baza podataka

U Bazu podataka unet je ukupno 14.871 dokument, od čega 3.297 dokumenata čiji su primarni izvor FHP i FHP Kosovo (izjave svedoka, provere i dopune, istraživačke beleške, izveštaji sa suđenja), 3.138 dokumenata sa suđenja za ratne zločine (najviše iz predmeta pred MKSJ), kao i preko 5.025 dokumenata iz drugih izvora (fotografije žrtava i spomenika, izvodi iz matičnih knjiga, novinski članci itd). Pored toga, u Bazu podataka uneto je 3.411 dokumenata opšte namene (mesečni izveštaji o radu, izveštaji o aktivnostima na projektima, finansijski izveštaji itd).

3. Arhiva FHP⁹

U Arhivi FHP je pohranjeno više od 1.400 štampanih dokumenata. Svi pohranjeni dokumenti su katalogizovani. Osim toga, urađena je i katalogizacija još oko 695 dokumenata koji su arhivirani u ranijem periodu. U istom periodu, urađena je digitalizacija 2.683 štampanih dokumenata na oko 11.000 strana A4 formata.

FHP je tokom perioda izveštavanja nastavio sa prenosom audio-vizuelnih zapisa suđenja održanih pred MKSJ, u svoju arhivu. U izveštajnom periodu, FHP je presnimio i preneo u svoju Arhivu 156 snimljenih dana (na 555 DVD diskova) i 13 dokumenata na BHS jeziku.¹⁰

⁸ Podaci su rezultat višegodišnjeg istraživanja FHP, FHP Kosovo, Istraživačko dokumentacionog centra (IDC) iz Bosne i Hercegovine i Documente iz Hrvatske.

⁹ Sadržaj Arhive FHP prema arhivskim fondovima dostupan je na www.hlc-rdc.org.

¹⁰ Do sada, FHP je u svoju Arhivu preneo snimke više od 95 odsto svih održanih suđenja i javno dostupne dokazne građe.

Fond za humanitarno pravo

Radi trajne prezervacije snimaka suđenja pred MKSJ koji se trenutno čuvaju na DVD diskovima (koji imaju ograničeni vek trajanja), FHP je nabavio novi server, na koji se prenosi celokupna građa MKSJ koju FHP drži u svojoj arhivi. Tokom izveštajnog perioda, na server FHP-a ukupno je prebačeno 848 dana suđenja koji su bili pohranjeni na 3.065 DVD diskova.

4. Dosije ratnih zločina

U toku 2013. godine, tim FHP-a je radio na ukupno šest dosijea o zločinima počinjenim u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu: to su *Dosije 549. motorizovane brigade Vojske Jugoslavije (VJ)*, *Dosije 243. mehanizovane brigade VJ*, kao i dosije 125. motorizovane brigade VJ, Srpske dobrovoljačke garde, Jedinice za specijalne operacije i Posebnih jedinica policije. Za izradu dosijea korišteno je više stotina izjava svedoka i dokaznih predmeta sa suđenja pred MKSJ, kao i drugih izvora.

U martu 2013. godine, FHP je objavio *Dosije 549. motorizovane brigade VJ*.¹¹ U Dosijeu je opisano delovanje 549. mtbr VJ u periodu od 24. marta do 10. juna 1999. godine, kada su u zoni odgovornosti ove jedinice pripadnici srpskih snaga ubili 2.174 civila – kosovskih Albanaca. U Dosijeu su opisani najmasovniji zločini, potkrepljeni izjavama svedoka i autentičnom vojnom dokumentacijom koja ukazuje na odgovornost pripadnika 549. mtbr VJ. Dosije je objavljen na srpskom i engleskom jeziku.

U oktobru 2013. godine, FHP je objavio *Dosije: 125. motorizovana brigada VJ* u kom je opisano njeno delovanje u periodu od 22. septembra 1998. godine do 14. maja 1999. godine, kada su u zoni odgovornosti ove jedinice pripadnici srpskih snaga ubili 1.813 civila – kosovskih Albanaca.¹² U Dosijeu su opisani najmasovniji zločini, potkrepljeni izjavama svedoka i autentičnom vojnom dokumentacijom koja ukazuje na odgovornost pripadnika 125. mtbr VJ. Dosije je objavljen na srpskom i engleskom jeziku.

5. Zona (ne)odgovornosti

U nameri da u široj javnosti afirmiše pitanje nekažnjivosti teških zločina u Srbiji, FHP je u toku 2013. godine započeo izradu *Zone (ne)odgovornosti*, internet prezentacije zločina izvršenih u zonama odgovornosti srpskih snaga u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu za koje do sada niko nije odgovarao. *Zona (ne)odgovornosti* će između ostalog dati na uvid opis zločina baziran na izjavama svedoka i dokumentaciji MKSJ, kao i komandnu strukturu policijskih, odnosno vojnih jedinica u čijim zonama odgovornosti su zločini izvršeni. Sajt će postati operativan početkom 2014. godine.

Tokom 2013. godine, tim FHP-a je radio sa dizajnerima na osmišljavanju strukture i dizajna sajta.

¹¹ Više o predstavljanju Dosijea videti na strani 15.

¹² Više o predstavljanju Dosijea videti na strani 16.

Fond za humanitarno pravo

II Pravda i reforma institucija

FHP je i u 2013. godini kroz više aktivnosti podržavao proces uspostavljanja odgovornosti za zločine počinjene tokom 1990-h. FHP je zastupao žrtve u suđenjima za ratne zločine i postupcima za ostvarivanje prava na reparacije, podnosio krivične prijave protiv osumnjičenih za ratne zločine i stvorio listu osumnjičenih za ratne zločine. Osim toga, FHP je pratio i analizirao suđenja za ratne zločine pred sudovima u Srbiji.

2.1. Podrška izradi Strategije procesuiranja ratnih zločina u periodu 2015-2025.

Početakom 2013. godine, FHP je započeo rad na sveobuhvatnoj analizi dosadašnje prakse procesuiranja ratnih zločina u Srbiji (Analiza).¹³ Analiza će predstavljati polaznu osnovu za konsultacije sa najvažnijim institucionalnim akterima u procesuiranju ratnih zločina u Srbiji (Tužilaštvo za ratne zločine, sudije, predstavnici ministarstava i policije, stručna javnost), kao i sa međunarodnim ekspertima i predstavnicima civilnog društva, na kojima će biti reči o smernicama za unapređenje procesuiranja ratnih zločina u Srbiji, tj. Strategiji procesuiranja ratnih zločina u Srbiji u periodu 2015-2025. Predlog Strategije procesuiranja ratnih zločina biće podnet Ministarstvu pravde Republike Srbije sredinom 2014. godine.

U 2013. godini, članovi tima na projektu izradili su, u saradnji sa eksternim pravnim ekspertom, metodologiju istraživanja i strukturu Analize. Obavljeno je i 13 intervju i dve dopune intervju sa sudijama Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu i Apelacionog suda, tužiocima Tužilaštva za ratne zločine, predstavnicima MUP-a Srbije, advokatima koji zastupaju optužene za ratne zločine, predstavnicima OSCE i Beogradskog centra za ljudska prava. Tokom ovog perioda, tim na projektu je uradio nacrt Analize. U istom periodu, urađena je i analiza javnih istupa predstavnika institucija u vezi sa procesuiranjem ratnih zločina, kao i analiza izveštavanja medija o suđenjima za ratne zločine u Srbiji.

2.2. Zastupanje žrtava u suđenjima za ratne zločine

Advokati FHP-a su zastupali žrtve i njihove porodice u šest predmeta, od kojih se tri vode pred Višim sudom u Beogradu (Odeljenje za ratne zločine): *Ćuška/Qushk*, *Skočić*, *Tenja II*, a tri su u toku 2013. godine bila u fazi istrage pred Tužilaštvom za ratne zločine: *Sotin*, *Trnje* i *Ljubenić*¹⁴. U ovim predmetima ukupno je održano 61 dan suđenja i četiri dana istražnih radnji, tokom kojih je ispitano 152 svedoka, od kojih 43 svedoka-oštećenih i sedam veštaka. Advokati FHP-a su u ovim predmetima predložili četiri svedoka. Advokat FHP-a, kao punomoćnik oštećenih, pratio je pred Apelacionim sudom u Beogradu, u toku tri dana javnog dela sednice, žalbeni postupak u predmetu *Lovas*.

U februaru 2013. godine, izrečena je presuda u predmetu *Skočić*. FHP je organizovao dolazak Ziji Ribiću, svedoku-oštećenom u ovom predmetu i grupi njegovih prijatelja koji su u znak podrške prisustvovali izricanju presude.

¹³ Analiza se odnosi na period od 2004. godine, kada su formirane specijalizovane institucije za procesuiranje ratnih zločina u Srbiji, do kraja 2012. godine.

¹⁴ Tokom novembra 2013. godine, TRZ je podiglo optužnice u predmetima *Trnje* i *Ljubenić*.

Fond za humanitarno pravo

U aprilu, FHP je u ime 78 Bošnjaka, bivših zatvorenika logora Šljivovica i Mitrovo Polje i članova porodica ubijenih u tim logorima, podneo ustavnu žalbu Ustavnom sudu Srbije zbog nesprovođenja adekvatne istrage o ratnim zločinima u ovim logorima 1995. i 1996. godine.¹⁵

U novembru 2013. godine, TRZ je podiglo optužnice protiv dvojice aktivnih oficira i podoficira Vojske Srbije (VS) i jednog oficira Žandarmerije. FHP je u oba slučaja uputio javne zahteve nadležnim institucijama da ova lica budu suspendovana iz službe VS, odnosno MUP-a.¹⁶ U januaru 2014. godine TRZ je obavestilo FHP da je oficir Žandarmerije Krstović suspendovan.

2.3. Praćenje suđenja za ratne zločine u Srbiji

Tim FHP-a za praćenje suđenja je u izveštajnom periodu pratio osam postupaka za ratne zločine pred Višim sudom u Beogradu (predmeti: *Bosanski Petrovac*, *Mark Kashnjeti*, *Sanski most*, *Bihać*, *Tuzlanska kolona*, *Ovčara V*, *Čelebići* i *Beli Manastir*) i jedan postupak pred Višim sudom u Prokuplju (predmet: *Miloš Lukić*). Pored toga, advokati FHP-a su pred Apelacionim sudom u Beogradu pratili sednice veća u žalbenom postupku u dva predmeta (predmeti: *Mark Kashnjeti* i *Gnjilanska grupa*). U izveštajnom periodu, održano je ukupno 44 sudeća dana, tokom kojih je ispitano ukupno 64 svedoka, od kojih su 21 bili oštećeni a četvorica veštaci. Tim FHP-a je na osnovu svojih zapažanja pisao dnevne izveštaje sa suđenja, koji su postavljeni na internet stranicu FHP-a.

FHP je u 2013. godini izdao četiri saopštenja za javnost povodom presuda u predmetima za ratne zločine, u kojima su izneti stavovi FHP-a povodom tih presuda i kratke analize postupaka.

Godišnji izveštaji o suđenjima za ratne zločine

U januaru 2013. godine, FHP je objavio *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Republici Srbiji u 2012. godini*.¹⁷ Izveštaj sadrži osnovne podatke i pravnu analizu suđenja i odluka u 20 predmeta za ratne zločine koje je FHP pratio tokom 2012. godine pred Višim sudom u Beogradu, Apelacionim sudom i sudovima opšte nadležnosti, ili je u tim postupcima bio zastupnik oštećenih.

U oktobru, FHP je počeo sa pripremom godišnjeg izveštaja za 2013. godinu. Do kraja godine urađen je nacrt analize deset predmeta koji su vođeni tokom 2013. godine.

2.4 Krivične prijave protiv osumnjičenih za ratne zločine

U periodu izveštavanja, FHP je radio na prikupljanju i analizi građe o počiniocima ratnih zločina na Kosovu. Na osnovu analize podataka, pripremljeno je 16 krivičnih prijava u slučajevima u kojima postoje očevici zločina, koji mogu identifikovati počinioce. Nakon dodatne provere i dopune podataka, u devet slučajeva je utvrđeno da izjave svedoka nisu pouzdane u pogledu identiteta počinioca.

¹⁵ Videti saopštenje FHP-a "Ustavna žalba zbog nesprovođenja istrage o zločinima nad Bošnjacima u logorima Šljivovica i Mitrovo Polje", 11. april 2013. godine.

¹⁶ Videti saopštenja FHP-a „Udaljiti oficire optužene za zločine nad civilima u Trnju iz Vojske Srbije“ od 20. novembra 2013. godine i „Optuženi za ratne zločine u policijskoj uniformi“. Dostupno na: www.hlc-rdc.org.

¹⁷ Više o predstavljanju izveštaja videti na stranama 14-15.

Fond za humanitarno pravo

FHP je Tužilaštvu za ratne zločine podneo sedam krivičnih prijavi protiv počinilaca, među kojima je 17 identifikovanih i oko 30 NN lica. Prijave su podnete za zločine u opštinama Prizren, Orahovac/Rahovec, Peć/Pejë, Vučitrn/Vushtrri i Đakovica/Gjakovë. Uz krivične prijave podneti su i dokumenti iz Baze podataka MKSJ, medijski izveštaji i drugi dokazi, kao i podaci o svedocima–očevicima.

2.5. Zastupanje žrtava kršenja ljudskih prava u prošlosti u postupcima za ostvarivanje prava na reparacije

Tokom 2013. godine FHP je zastupao oko 200 žrtava ratnih zločina, torture, nezakonitog pritvora, progona i uništavanja imovine u postupcima za ostvarivanje prava na reparacije.

2.5.1. Podrška žrtvama u ostvarivanju prava na reparacije sudskim putem

U periodu izveštavanja, FHP je zastupao 187 žrtava u 52 postupka pred sudovima u Srbiji, Kosovu i Crnoj Gori. Advokati FHP-a su bili prisutni na 36 ročišta i podneli su sudovima 40 podnesaka. U izveštajnom periodu, doneto je devet presuda i jedna odluka Ustavnog suda Srbije. FHP je organizovao dolazak četiri žrtve sa Kosova koje su dale svoje iskaze pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu¹⁸, te odlazak medicinskog veštaka u Prištinu radi veštačenja šest žrtava nezakonitog pritvora.

Nakon negativne odluke Ustavnog suda Srbije po ustavnoj žalbi koju je FHP podneo u ime članova porodice Behrama Gigollaja, FHP je u periodu izveštavanja podneo predstavku Evropskom sudu za ljudska prava, što je prvi slučaj u okviru koga će Evropski sud razmatrati kršenje zabrane diskriminacije, prava na život, prava na pravično suđenje i dostupnosti delotvornog pravnog leka žrtvama etnički zasnovanih kršenja ljudskih prava u Srbiji.

Posle presude Apelacionog suda kojom je delimično odbijen tužbeni zahtev Nusreta Kulovca i Sakiba Rizvića, bivših logoraša logora Šljivovica i Mitrovo polje namenjenih Bošnjacima u Srbiji, FHP je podneo ustavnu žalbu Ustavnom sudu Srbije zbog povreda prava na pravično suđenje, rehabilitaciju, naknadu štete i prava na pravno sredstvo, kao i zbog povrede zabrane diskriminacije.

FHP je podneo i dve ustavne žalbe Ustavnom sudu Srbije u ime 21 člana porodica žrtava ratnog zločina u Sjeverinu. U novembru, FHP je podneo ustavnu žalbu protiv odluke Apelacionog suda u Beogradu da odbije zahteve porodica za naknadu nematerijalne štete protiv Republike Srbije.¹⁹ Prethodno, FHP je podneo žalbu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku u ovom predmetu. Ustavni sud je u oktobru 2013. godine usvojio ovu žalbu.²⁰

¹⁸ Videti saopštenja na internet stranici FHP-a „Svedočenja žrtava o torturi u zatvorima u Srbiji“ i „Iskazi žrtava torture pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu“ od 31. maja 2013. godine.

¹⁹ Videti saopštenje na internet stranici FHP-a „Porodice žrtava ratnog zločina iz Sjeverina traže pravdu pred Ustavnim sudom“ od 6. novembra 2013. godine.

²⁰ Videti saopštenje povodom odluke na internet stranici FHP-a „Ustavni sud: Porodicama sjeverinskih žrtava povređeno pravo na pravično suđenje“ od 18. oktobra 2013. godine.

Fond za humanitarno pravo

Tokom 2013. godine, sudovi u Srbiji su doneli devet presuda u postupcima za naknadu štete - tri prvostepene, pet odluka po žalbi i jednu odluku Ustavnog suda. Sudovi su dosudili odštete za 28 žrtava, dok su zahteve 41 žrtve odbili.

Uspesi

U postupku koji je FHP pokrenuo u ime 20 meštana sela Kukurovići, protiv države Srbije zbog odgovornosti za minobacački napad na selo 18. februara 1993. godine i štetu koja je time nastala, Viši sud u Beogradu doneo je međupresudu kojom je utvrdio odgovornost države za ratni zločin. Presuda je značajna jer se radi o prvoj presudi kojom je utvrđena odgovornost države za ratni zločin koji su pripadnici srpskih snaga počinili na teritoriji Sandžaka tokom 1990-h godina.²¹

Prvi osnovni sud u Beogradu je doneo presudu kojom je kosovskim Albancima žrtvama torture i nezakonitog pritvora 1999. i 2000. godine, Jasharu Kukaju, Xheladinu i Zenelu Bylykbashiju dosudio odštetu u iznosu od po 150.000 dinara.²²

Apelacioni sud u Beogradu je u periodu izveštavanja doneo presudu kojom je obavezao Republiku Srbiju da kosovskom Albancu Sylejmanu Bajgori isplati odštetu u iznosu od 200.000 dinara zbog torture koju su nad njim izvršili pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije.²³

Apelacioni sud u Beogradu je potvrdio presudu Prvog osnovnog suda kojom se država Srbija obavezuje da kosovskim Albancima Tahiru Bytyqiju, Smajlu Gashiju, Rrahmanu Elshaniju, Hysniju Podrmiçakuu i Bekimu Istoguu isplati odštetu u ukupnom iznosu od 1,300.000 dinara zbog odgovornosti za torturu koju su nad njima vršili pripadnici MUP-a tokom nezakonitog pritvora 1999. i 2000. godine.²⁴

Analiza sudske prakse

FHP je u izveštajnom periodu pripremio i objavio izveštaj *Ostvarivanje prava žrtava na reparacije u sudskim postupcima u Srbiji: Uspostavljanje pravde ili relativizacija zločina?* Izveštaj daje uvid u najvažnije podatke i pravnu analizu 15 predmeta u kojima je FHP zastupao žrtve, a u kojima su sudovi tokom 2012. godine doneli presude.²⁵ Izveštaj je predstavljen na konferenciji za štampu 16. juna 2013. godine.²⁶

²¹ Opširnije o odluci u saopštenju na internet stranici FHP-a "Viši sud u Beogradu: Država Srbija odgovorna za ratni zločin u Kukurovićima 1993. godine" od 9. aprila 2013. godine.

²² Detaljnije u saopštenju FHP-a "Ponižavajuća odšteta kosovskim Albancima koji su preživeli torturu pripadnika MUP-a" od 8. jula 2013. godine.

²³ Videti saopštenje FHP-a "Odšteta kosovskom Albancu zbog torture 1999. godine" od 21. februara 2013. godine.

²⁴ Videti saopštenje FHP-a "Odšteta petorici kosovskih Albanaca zbog torture i nezakonitog pritvora" od 30. aprila 2013. godine.

²⁵ Izveštaj u elektronskoj formi dostupan na internet stranici FHP-a.

²⁶ Više o konferenciji na internet stranici FHP-a "Predstavljen izveštaj o materijalnim reparacijama za 2012. godinu" od 13. juna 2013. godine.

Fond za humanitarno pravo

2.5.2. Podrška žrtvama u postupcima za priznanje statusa civilnih žrtava rata

Zastupanje žrtava u postupcima za priznanje statusa civilnih žrtava rata

FHP je u periodu od novembra 2011. godine do marta 2013. godine u ime 14 žrtava kršenja ljudskih prava (državljana Srbije) pokrenuo 12 upravnih postupaka za priznanje statusa civilnih žrtava rata prema Zakonu o pravima civilnih invalida rata (Zakon)²⁷. Nadležni organi su tokom 2013. godine deset zahteva odbili sa obrazloženjem da podnosioci ne ispunjavaju uslove za dobijanje statusa civilne žrtve rata, jer su nasilje pretrpeli od strane srpske vojske i policije, ili zbog toga što su se zločini desili na teritoriji druge države.²⁸ Jedan zahtev za priznanje statusa civilnih žrtava rata prema Zakonu je usvojen, jer se radilo o srpskoj žrtvi stradaloj od strane pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova.

U slučajevima odbijenih zahteva, FHP je uložio žalbe nadležnom ministarstvu, ili su pokrenuti upravni sporovi protiv nadležnog ministarstva pred Upravnim sudom. Krajnji cilj je pokretanje postupaka pred Ustavnim sudom Srbije i Evropskim sudom za ljudska prava, u kojima bi se ocenila ustavnost, odnosno saglasnost pomenutog zakona sa međunarodnim standardima ljudskih prava.

Zagovaranje izmene Zakona o pravima civilnih invalida rata

FHP je u 2013. godini organizovao dva sastanka sa predstavnicima Kancelarije zaštitnika građana i Kancelarije za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije. Predstavnici FHP-a su ih upoznali sa diskriminatornom prirodom Zakona i odluka upravnih organa u postupcima priznanja statusa civilnih žrtava rata. Zaštitnik građana i Kancelarija su izrazili spremnost da podrže izmenu Zakona.

FHP je izradio Analizu zakona o pravima žrtava na reparacije u Srbiji, upoređujući srpski zakon sa relevantnim zakonima država u regionu i međunarodnim standardima. Analiza je upućena Zaštitniku građana, Kancelariji za ljudska i manjinska prava i Poverenici za zaštitu ravnopravnosti.

III Obrazovanje o prošlosti

1. Regionalna škola tranzicione pravde *Obrazovanje za pomirenje*

FHP je sa partnerima FHP Kosovo i Udruženjem „Pravnik“ iz BiH organizovao dve Regionalne škole tranzicione pravde, u januaru i u novembru 2013. godine. Pored FHP-ovih stručnjaka za suđenja pred MKSJ-om i vansudske mehanizme tranzicione pravde, na školama su predavanja držali i stručnjaci iz BiH, Hrvatske, Srbije i sa Kosova, univerzitetski profesori, novinari i drugi. Na školama je učestvovalo pedesetoro mladih iz BiH, Srbije i sa Kosova.

²⁷ “Sl. glasnik RS”, br. 52/96.

²⁸ Zakonom je određeno da su civilne žrtva rata samo one osobe koje su stradale od “neprijateljskih snaga” (član 2 Zakona).

Fond za humanitarno pravo

Krajem marta 2013. godine, održan je završni seminar prve Regionalne škole, na kome su studenti predstavili svoje radove na teme iz oblasti tranzicione pravde.²⁹ U izveštajnom periodu priveden je kraju rad na izradi publikacije sa najboljim radovima studenata, koji će biti objavljeni na albanskom, BHS i engleskom jeziku. Takođe je pripremljen i dvadesetominutni dokumentarni film o Regionalnoj školi pod nazivom „Obrazovanje za pomirenje“.³⁰

Saradnja sa institucijama formalnog obrazovanja

U izveštajnom periodu, FHP je održao sastanak sa predstavnicima Fakulteta za medije i komunikaciju (FMK), dr Orli Fridman i dr Jelisavetom Blagojević, u cilju informisanja o mogućnostima za registraciju obrazovnih programa FHP-a po bolonjskom sistemu, te prelaska Škole za tranzicionu pravdu u okvire formalnog obrazovanja, kao predmeta na master programima, ili kroz akreditaciju master programa iz tranzicione pravde na FMK-u.

U martu, Program „Demokratija I Ljudska prava u jugoistočnoj Evropi“ Centra za interdisciplinarnu studije Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Bolonji uvrstio je FHP u grupu organizacija u kojima studenti ovog programa mogu obavljati praksu. Studenti će za vreme provedeno na praksi u FHP-u sticati 12 ECTS³¹ bodova.

IV Kultura sećanja

U 2013. godini, FHP je preduzeo dve inicijative usmerene na uspostavljanje i negovanje kulture sećanja na žrtve zločina počinjenih od strane srpskih snaga tokom 1990-ih.

1. Batajnica – mesto sećanja i savesti

U avgustu 2013. godine, FHP i FHP Kosovo su preduzeli prve korake u zajedničkoj inicijativi za memorijalizaciju najveće masovne grobnice u vezi sa ratom na Kosovu, koja se nalazi u Batajnici pored Beograda.³² Cilj inicijative je pokretanje dijaloga o memorijalizaciji masovne grobnice u Batajnici, kao i šireg dijaloga o nasleđu zločina među mladima.

U prvoj fazi inicijative, FHP i FHP Kosovo će raditi na prikupljanju intervjua usmene istorije, koji će poslužiti za izradu dokumentarnog filma o Batajnici u čijem će fokusu biti žrtve.³³ Tokom perioda izveštavanja, formiran je tim za vođenje intervjua usmene istorije. Analizirana je dokumentarna građa i identifikovano je 15 osoba koje ispunjavaju kriterijume za intervju usmene istorije. Do kraja 2013. godine, urađeno je osam intervjua sa članovima porodica osoba čija su tela ekshumirana u Batajnici.

²⁹ Na završnom seminaru su dodeljene i diplome, koje je studentima Regionalne škole uručila Biljana Sinanović, sudija Vrhovnog kasacionog suda i sudija u predmetu *Škorpioni*.

³⁰ Film je dostupan na www.hlc-rdc.org.

³¹ Evropski sistem prenosivih bodova.

³² U kampu za obuku specijalne policije u Batajnici, u maju 2001. godine srpske vlasti su otkrile sedam grobnica sa telima preko 700 kosovskih Albanaca, mahom civila, koji su tokom rata ubijeni ili prisilno odvedeni od strane pripadnika srpskih snaga.

³³ Režiser filma biće [Ognjen Glavonić](#).

Fond za humanitarno pravo

2. Poseta logoru Šljivovica

Povodom 18 godina od pada Žepe pod kontrolu Vojske Republike Srpske (VRS), FHP je organizovao prvu posleratnu komemoraciju žrtvama nekadašnjeg logora za Bošnjake iz Žepe u Šljivovici [opština Čajetina, Srbija]. Komemoraciji su prisustvovali bivši logoraši, predstavnici Udruženja logoraša BiH, Inicijative mladih za ljudska prava, Žena u crnom, Udruženja žrtava i svedoka genocida i mediji.

V Inicijativa REKOM³⁴

U periodu od januara do juna 2013. godine, Koalicija za REKOM bila je posvećena procesu javnog i političkog zagovaranja za uspostavljanje REKOM-a. U ovom periodu, politički predstavnici država u regionu preduzeli su prve konkretne korake u procesu institucionalizacije REKOM-a, odnosno prenošenju ideje o osnivanju Regionalne komisije sa civilnog na institucionalni nivo. FHP je aktivno učestvovao u svim aktivnostima Koalicije.

1. Međunarodni forum za tranzicionu pravdu

Dana 17. i 18. maja 2013. godine, na Jahorini, BiH, održan je IX Međunarodni forum za tranzicionu pravdu pod nazivom "Pomirenje u postjugoslovenskim zemljama". Forumu je prisustvovalo 220 predstavnika organizacija civilnog društva, žrtava, umetnika, predstavnika verskih zajednica i naučne zajednice. U okviru Forumu održana je i Šesta skupština Koalicije za REKOM, na kojoj je usvojen Izveštaj o radu i formirane su dve radne grupe.

2. Sastanci sa predstavnicima institucija i međunarodnih organizacija

U periodu izveštavanja, javni zagovarači intenzivirali su sastanke sa predstavnicima domaćih i stranih institucija. Održan je i zajednički sastanak javnih zagovarača, 18. juna 2013. godine u Beogradu. Od početka 2013. godine, javni zagovarači Inicijative REKOM održali su više od 10 sastanaka sa predstavnicima institucija država naslednica Jugoslavije i ambasadorima.

3. Institucionalizacija procesa REKOM

Većina predsednika država u regionu su 2013. godine imenovali svoje lične izaslanike koji učestvuju u radu Regionalne ekspertske grupe za razmatranje Predloga statuta koji je predložila Koalicija za REKOM i ustavno-pravnih mogućnosti za osnivanje REKOM-a.³⁵ U septembru i novembru 2013. godine, održana su dva sastanka ličnih izaslanika predsednika država, uz učešće predstavnika Koalicije za REKOM i člana Radne grupe Koalicije za REKOM koja je sačinila Predlog statuta, na kojima su izaslanici detaljno analizirali odredbe Statuta REKOM-a, sadržane u osam poglavlja ovog dokumenta.

³⁴ Detaljnije o procesu REKOM na www.zarekom.org.

³⁵ Svoje izaslanike još nisu imenovali treći član Predsedništva BiH Nebojša Radmanović i predsednik Slovenije Borut Pahor.

Fond za humanitarno pravo

4. !Glas Inicijative REKOM

FHP je i u 2013. godini pripremao bilten Koalicije za REKOM *!Glas Inicijative REKOM (!Glas)*. U *!Glasu* se objavljuju autorski tekstovi i prenose medijski izveštaji iz svih država bivše Jugoslavije i inostranstva koji se tiču procesa REKOM i svih drugih pitanja relevantnih za suočavanje sa prošlošću u regionu bivše Jugoslavije. U toku izveštajnog perioda objavljeno je šest brojeva *!Glasa* koji je distribuiran na hiljade adresa u regionu.³⁶

5. Sastanci Regionalnog saveta Koalicije za REKOM

U izveštajnom periodu, održana su dva sastanka Regionalnog saveta Koalicije za REKOM, 1. juna i 14. decembra 2013. godine. Predstavnici partnerskih organizacija analizirali su aktivnosti koje su preduzimane u proteklom periodu, sumirali rezultate i planirali nove aktivnosti u svetlu institucionalizacije procesa REKOM.

6. Tribine

U Beogradu je na tribini održanoj 9. aprila 2013. godine u organizaciji Koalicije za REKOM, predstavljen izveštaj *Tranziciona pravda u postjugoslovenskim zemljama – izveštaj za 2010/2011. godinu*. Izveštaj su predstavili Nataša Kandić, osnivačica FHP-a i zagovaračica Inicijative REKOM, Sandra Orlović, izvršna direktorka FHP-a i Mario Mažić, direktor Inicijative mladih za ljudska prava u Hrvatskoj. Na istoj tribini, predstavljen je i četvrti broj magazina „Forum za tranzicionu pravdu“³⁷. O njemu je govorila urednica ovog broja, Denisa Kostovicova³⁸.

VI Informisanje javnosti i Outreach

1.1. Saopštenja i vesti

FHP je u 2013. godini objavio 72 vesti i saopštenja za medije na srpskom jeziku, u kojima je reagovao na aktuelna pitanja i probleme iz domena tranzicione pravde i svog delovanja. Većina saopštenja i vesti je prevedena na engleski i albanski jezik.³⁹ Saopštenja i vesti se, osim postavljanja na internet stranicu FHP-a, distribuiraju elektronskom poštom na preko hiljadu adresa i postavljaju na profile FHP-a na društvenim mrežama Facebook i Twitter.

³⁶ *!Glas* je objavljen u dva štampana i četiri elektronska izdanja.

³⁷ Više o Forumu videti na strani 15.

³⁸ Denisa Kostovicova je predavačica na Londonskoj školi za ekonomiju i političke nauke.

³⁹ Od tog broja, 69 je prevedeno na engleski i 28 na albanski jezik.

Fond za humanitarno pravo

1.2. Publikacije⁴⁰

1.2.1. *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini*⁴¹

U januaru, FHP je objavio *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini* (Izveštaj). Izveštaj je objavljen na srpskom jeziku u tiražu od 400 primeraka. Nalazi Izveštaja prevedeni su i objavljeni na engleskom jeziku. Izveštaj je predstavljen na Debati o suđenjima za ratne zločine u Srbiji, održanoj 17. januara 2013. godine.⁴² Integralna verzija Izveštaja na engleskom jeziku objavljena je u elektronskoj formi.

1.2.2. *Tranziciona pravda u postjugoslovenskim zemljama – izveštaj za 2010/2011. godinu*

U aprilu 2013. godine, FHP je sa četiri partnerske organizacije⁴³ objavio izveštaj o progresu tranzicione pravde, proizašao iz istraživanja sprovedenog u periodu 2011-2012. godine.

1.2.3. *Forum za tranzicionu pravdu br. 4*

Četvrti broj magazina o tranzicionoj pravdi *Forum za tranzicionu pravdu* (Forum) objavljen je u januaru 2013. godine. Ovo izdanje Foruma sadrži izlaganja učesnika konferencije posvećene odnosu evropskih integracija prema tranzicionoj pravdi.⁴⁴ Osim toga, Forum sadrži izlaganja učesnika Međunarodnog foruma za tranzicionu pravdu, koji je Koalicija za REKOM organizovala u Sarajevu u junu 2011. godine. Među autorima tekstova u ovom broju Foruma su i John Hocking, sekretar MKSJ, Florence Hartmann, bivša portparolka glavne tužiteljke MKSJ i novinarka Diane F. Orentlicher, profesorka međunarodnog prava sa Američkog univerziteta u Vašingtonu, itd. Ovaj broj Foruma je štampan na srpskom i engleskom jeziku u 500 primeraka.

1.2.4. *Izveštaj Ostvarivanje prava žrtava na reparacije u sudskim postupcima u Srbiji: Uspostavljanje pravde ili relativizacija zločina?*⁴⁵

Izveštaj *Ostvarivanje prava žrtava na reparacije u sudskim postupcima u Srbiji: Uspostavljanje pravde ili relativizacija zločina?* je predstavljen na konferenciji u Medija centru, održanoj 12. juna 2013. godine. Izveštaj je objavljen na srpskom i engleskom jeziku u 450 primeraka. Distribuiran je institucijama, organizacijama civilnog društva, međunarodnim institucijama, organizacijama za ljudska prava itd.

⁴⁰ Sve publikacije su dostupne u elektronskoj formi na www.hlc-rdc.org.

⁴¹ Više o izveštaju na strani 8.

⁴² Više o debati na strani 16.

⁴³ Centar za demokratiju i tranzicionu pravdu (Banja Luka, BiH), Udruženje „Tranzicijska pravda, odgovornost i sjećanje“ (Sarajevo, BiH), Inicijativa mladih za ljudska prava Hrvatska i FHP Kosovo. U Sloveniji je istraživanje sprovodio novinar Igor Mekina, u Makedoniji Oliver Stanoeski, doktorski kandidat i asistent na Institutu bezbednosti, odbrane i mira Filozofskog fakulteta u Skoplju, a u Crnoj Gori novinarka Lidija Franović.

⁴⁴ Seminar “Evropske integracije i tranziciona pravda: perspektive i smerovi restorativne pravde na Zapadnom Balkanu” održan je u sedištu Evropske komisije u Briselu decembra 2009. godine, u organizaciji bivšeg Centra za proučavanje globalnog upravljanja Londonske škole za ekonomiju i političke nauke i FHP-a.

⁴⁵ Više o Izveštaju videti na strani 10.

Fond za humanitarno pravo

1.2.5. Dosije 549. motorizovane brigade Vojske Jugoslavije⁴⁶

U martu 2013. godine, FHP je objavio *Dosije 549. motorizovane brigade Vojske Jugoslavije*. Dosije je objavljen na srpskom i engleskom jeziku, u ukupnom tiražu od 400 primeraka.

1.2.6. Dosije: 125. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije⁴⁷

U oktobru, FHP je objavio *Dosije: 125. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije*. Dosije je objavljen na srpskom i engleskom jeziku, u ukupnom tiražu od 300 primeraka.

1.3. Internet prezentacija FHP-a

U novembru, FHP je dobio novu internet prezentaciju. Osim novog dizajna i novih rubrika, novi sajt donosi strukturu koja vernije prati sadašnji programski okvir i aktivnosti FHP-a. Uvedena je i nova rubrika *Aktuelno o tranzicionoj pravdi*, na koju je za tri meseca preneto preko 200 medijskih izveštaja koji se tiču pitanja tranzicione pravde u bivšoj Jugoslaviji i svetu. Novi sajt beleži veću posećenost u odnosu na stari.

U 2013. godini, na internet stranicu FHP-a postavljeno je 72 vesti i saopštenja za medije. Pored toga, objavljeno je 93 izveštaja sa suđenja pred domaćim sudovima, preko 50 transkripata sa suđenja pred domaćim sudovima i MKSJ-om, kao i publikacije FHP-a objavljene tokom perioda izveštavanja. Svi TV prilozima koji su izveštavali o FHP-u su pre stavljanja na sajt postavljeni i na YouTube.

Tokom 2013. godine, stranica FHP-a, na sva tri jezika, imala je oko 47.900 posetilaca, što je oko 3% više nego prethodne godine. Nakon redizajna stranice posećenost je porasla za 7,74%, a pregled stranica od strane posetilaca se uvećao za 11,89%. Vreme koje posetilac provede na stranici povećalo se za 37,09%, a broj novih posetilaca za 9,65%.

Tokom izveštajnog perioda, FHP je nastavio sa ažuriranjem internet stranica *Kosovske knjige pamćenja*⁴⁸, Inicijative REKOM⁴⁹ i Škole tranzicione pravde⁵⁰.

1.4. Konferencije i debate

1.4.1. Debata o suđenjima za ratne zločine u Srbiji

FHP je 17. januara 2013. godine u Medija centru u Beogradu organizovao Debatu o suđenjima za ratne zločine u Srbiji. Povod za održavanje debate bio je objavljivanje *Izveštaja o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini*. U debati su učestvovali predstavnici Tužilaštva za ratne zločine, Veća za ratne

⁴⁶ Više o *Dosijeu 549. motorizovana brigada VJ* videti na strani 6.

⁴⁷ Više o *Dosijeu: 125. motorizovana brigada VJ* videti na strani 6.

⁴⁸ <http://www.kosovskaknjigapamcenja.org/>.

⁴⁹ <http://www.zarekom.org/>.

⁵⁰ <http://tj-school.org/>.

Fond za humanitarno pravo

zločine Višeg suda u Beogradu, Apelacionog suda u Beogradu, sudova iz unutrašnjosti, advokati, predstavnici civilnog društva, predstavnici OEBS-a, kao i predstavnici ambasada.

1.4.2. Predstavljanje *Dosijea 549. motorizovane brigade VJ*

Dana 20. marta 2013. godine, FHP je predstavio *Dosije 549. motorizovane brigade Vojske Jugoslavije*. Prezentacija je održana u Biblioteci FHP-a. Govorili su predstavnici FHP-a i članovi porodica ubijenih u zločinu koji su izvršili pripadnici 549. motorizovane brigade VJ u Landovici [opština Prizren] u martu 1999. godine.

1.4.3. Tribina o stanju ljudskih prava u Turskoj i projekcija filma *The Bride of the Rain*

U FHP-u je 28. marta 2013. godine održana tribina „Zločini iz prošlosti – mogući mehanizmi tranzicione pravde za rešavanje kurdsog pitanja u Turskoj“, povodom studijske posete Srbiji predstavnika Centra Hafiza Merkezi. Na tribini se razgovaralo o stanju ljudskih prava u Turskoj, zločinima koji su počinjeni prema jermenskoj i kurdskoj manjini, o političkim protivnicima režima u Turskoj, te o mogućim mehanizmima tranzicione pravde koji mogu biti primenjeni u ovoj zemlji. Na tribini je premijerno prikazan dokumentarni film *The Bride of the Rain*, o kršenjima ljudskih prava Kurda u Turskoj tokom unutrašnjeg sukoba 1990-ih.⁵¹

1.4.4. Konferencija povodom predstavljanja Izveštaja o reparacijama

FHP je 12. juna 2013. godine u Medija centru u Beogradu organizovao konferenciju na kojoj je predstavljen izveštaj o sudskim reparacijama *Ostvarivanje prava žrtava na reparacije u sudskim postupcima u Srbiji: Uspostavljanje pravde ili relativizacija zločina?* za 2012. godinu. Na konferenciji su govorili predstavnici FHP-a, stručne javnosti i bivši logoraš Šljivovice i Mitrovog Polja koga FHP zastupa pred sudom u Srbiji.

1.4.5. Predstavljanje *Dosijea: 125. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije*

Dana 11. oktobra 2013. godine, FHP je predstavio *Dosije: 125. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije*. Govorili su predstavnice FHP-a Sandra Orlović i Milica Kostić, Nemanja Stjepanović, novinar agencije „Sense“ i članovi porodica ubijenih u zločinu koji su izvršili pripadnici 125. motorizovane brigade VJ u opštinama Glogovac, Vučitrn, Peć, Đakovica, Istok i Srbica u periodu 1998-1999. godine.

1.4.5. Tribina *Deca posle rata*

Dana 19. decembra 2013. godine u Kulturnom centru Beograda, u organizaciji FHP-a je održana tribina *Deca posle rata*. Na tribini su govorili Saranda, Jehona i Fatos Bogujevci, Zijo Ribić, Igor Matijašević, Radomir Nevajda i Sudbin Musić, koji su preživeli zločine i lične tragedije. Tribini je prisustvovalo četrdesetoro mladih – učenika osnovnih i srednjih škola i studenata iz Srbije.

⁵¹ Film prikazuje grupu mladih Kurda koji zajedno pohađaju osnovnu školu u istočnom delu Turske, i njihovo odrastanje za vreme unutrašnjih sukoba i represije koju je turska država sprovodila nad kurdsom manjinom 1990-ih.

Fond za humanitarno pravo

1.5. Biblioteka FHP

Biblioteka FHP sadrži više od 6.000 publikacija iz oblasti tranzicione pravde, međunarodnog humanitarnog prava, ljudskih prava, istorije, angažovane umetnosti itd. Biblioteku FHP uglavnom koriste zaposleni i saradnici FHP-a ali i istraživači, studenti, predstavnici institucija i drugih nevladinih organizacija, kao i drugi zainteresovani. U 2013. godini, biblioteka je pribavila 215 novih naslova u 303 fizička primerka, te sva nova izdanja FHP-a (51 primerak).

1.6. Posete FHP-u

Tokom 2013. godine, FHP je ugostio preko 250 studenata, novinara i istraživača tranzicione pravde. Tokom ovih susreta, predstavnici FHP-a su govorili o aktivnostima FHP-a, procesima tranzicione pravde u zemljama bivše Jugoslavije i aktuelnim političkim pitanjima. FHP su, pored velikog broja studenata iz regiona, posetili i pravnici iz Nemačke, aktivisti za ljudska prava iz Burme, tužioci EULEX-a, rektori i diplomate iz Švedske, studenti iz Francuske, Nemačke i Amerike i grupa profesora sa Univerziteta Richmond u SAD-u.

1.7. Koalicija za pristup pravdi⁵²

Tokom 2013. godine Koalicija se sastala šest puta, i izdala je dva saopštenja za javnost (povodom Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i o zahtevu za pristup javnosti dokumentima koji se odnose na nacrt zakona). U 2013. godini, Koaliciji je pristupila i jedna od dve najveće novinarske asocijacije u Srbiji – Nezavisno društvo novinara Srbije.

VII Volonterski rad u FHP-u

I u toku 2013. godine, rad FHP-a pomogli su volonteri. Oni su bili angažovani na unosu sudske dokumentacije u Bazu FHP-a i prenosu arhivske građe MKSJ na server. To su: Milica Stančić, Aleksandra Stošić, Katarina Vesović i Vladimir Koturović.

VIII Internship

U toku 2013. godine, u FHP-u je stažiralo troje mladih stručnjaka: Natasha Stamenkovikj iz Makedonije, u okviru Internship programa za ljudska prava Fondacije za otvoreno društvo, na projektu „Leksikon sudski utvrđenih činjenica“; Carine Placzek iz Francuske, koja radi u okviru dela programa FHP-a „Pravda i reforma institucija“, te Andro Petani iz Hrvatske, koji svoj internship na programu Obrazovanja radi u okviru master studija na programu „Ljudska prava i demokratizacija“ Centra za interdisciplinarnu studiju Univerziteta u Sarajevu.

⁵² U decembru 2011. godine, FHP je sa još šest organizacija za ljudska prava i jednim novinarskim udruženjem osnovao Koaliciju za pristup pravdi. Cilj Koalicije je da ukaže javnosti da institucije Republike Srbije - pre svega Vlada i Parlament - kroz usvajanje nekoliko novih zakona negativno utiču na dostignuti nivo ljudskih prava i sloboda, posebno u odnosu na slobodan pristup građana pravosuđu i slobodu mišljenja.

Fond za humanitarno pravo

IX Upravni odbor FHP-a

Tokom perioda izveštavanja, Upravni odbor (UO) FHP-a održao je dva sastanka (Beograd, 16. marta i 10. septembra 2013. godine). Na sastancima je između ostalog bilo reči o strategiji fundraising-a, a usvojeni su godišnji izveštaji o aktivnostima i finansijskom poslovanju FHP-a za 2012. godinu, te Program FHP-a za 2014-2016.

X Strateško planiranje

U periodu od 29. do 31. marta, FHP je radio na strateškom planiranju aktivnosti za period 2014-16. U strateškom planiranju učestvovao je menadžment FHP-a sa većinom koordinatora projekata. Strateškom planiranju su doprineli i prijatelji FHP-a Goran Miletić iz organizacije Civil Rights Defenders i Bekim Blakaj iz FHP Kosovo.

XI Informacioni sistem⁵³

Zajedno sa Documentom i FHP Kosovo, FHP od 2011. godine radi na razvoju softvera - informacionog sistema (IS) koji će unaprediti i profesionalizovati evidenciju, rukovanje i izdavanje dokumentacije u sva tri centra. Tokom perioda izveštavanja, između ostalog urađen je transfer poslovne korespondencije FHP-a iz starog softvera za pohranjivanje pošte u IS, kao i automatski unosi za projekte Ljudski gubici u oružanom sukobu u Hrvatskoj i *Kosovska knjiga pamćenja*.

XII Izveštaji revizora

U julu 2013. godine urađena je revizija finansijskih izveštaja svih projekata FHP-a za 2012. godinu, kao i administrativno-finansijskog sistema poslovanja. Reviziju je radila nemačka revizorska kuća Fabel, Werner & Schnittke GmbH⁵⁴, koja je u svom izveštaju dala pozitivno mišljenje, uz konstataciju da se finansije i administracija vode na visoko profesionalnom nivou. Izveštaj revizora je postavljen na sajt FHP-a.

XIII Podrška donatora

Tokom 2013. godine, aktivnosti FHP-a finansijski su podržali: Open Society Institute, Sigrid Rausing Trust, Charles Stewart Mott Foundation, Ministarstvo inostranih poslova Norveške, Civil Rights Defenders, Rockefeller Brothers Fund, Evropska komisija, USAID kroz Institut za održive zajednice, Fondacija Robert Bosch, Fondacija za otvoreno društvo, Ministarstvo inostranih poslova Švajcarske, National Endowment for Democracy, ambasada Velike Britanije, French Catholic Committee Against Hunger and for Development, Univerzitet Columbia i Misija OEBS u Srbiji.

⁵³ Informacioni sistem je softver koji omogućava profesionalno rukovođenje dokumentacijom i podacima.

⁵⁴ www.fws-audit.com.